

Бојана Ракоњац

Креативне идеје за наставу српског језика и књижевности

КРЕАТИВНЕ ИДЕЈЕ ЗА НАСТАВУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ
– ПРИРУЧНИК ЗА НАСТАВНИКЕ

Прво издање

Аутор
Бојана Ракоњац

Уредник
Анђелка Ружић

Лектор
Мирјана Делић

Ликовни уредник
Душан Павлић

Фотографије
Лична архива ауторке

Технички уредник
Татјана Ваљаревић

Издавач
Креативни центар
Градиштанска 8
Београд
тел./факс: 011/38 20 464, 38 20 483, 24 40 659

За издавача
Мр Љиљана Маринковић, директорка

Штампа
Графостил, Крагујевац

Тираж
1500

Година штампе
2020

Copyright © Kreativni centar, 2020

ISBN 978-86-529-0882-0

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37.091.3::811.163.41(035)
37.091.3::82(035)

РАКОЊАЦ, Бојана, 1984

Креативне идеје за наставу српског језика и књижевности :
[приручник за наставнике] / Бојана Ракоњац. – 1. изд. – Београд :
Kreativni centar, 2020 (Крагујевац : Grafostil). – 73 стр. : илустр. ;
23 см. – (Језик и књижевност)

Тираж 1.500. – Библиографија: стр. 73.

ISBN 978-86-529-0882-0

а) Српски језик -- Настава -- Методика -- Приручници
б) Књижевност -- Настава -- Методика -- Приручници

COBISS.SR-ID 28371209

Бојана Ракоњац

**Креативне идеје за
наставу српског језика
и књижевности**

Приручник за наставнике

Креативни центар

Садржај

УВОДНИ ДЕО

НЕКА УЧЕЊЕ БУДЕ ПУТОВАЊЕ, А НЕ ЦИЉ! 5

САВРЕМЕНА НАСТАВА СРПСКОГ ЈЕЗИКА
И КЊИЖЕВНОСТИ 7

ПРИЛОЗИ КРЕАТИВНОЈ НАСТАВИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

СВЕ ВЕЛИКЕ СТВАРИ ДЕСИЛЕ СУ СЕ ПРВО У НЕЧИЈОЈ
ИМАГИНАЦИЈИ 11

1. ИГРАЊЕ УЛОГА 13

1.1. ЛЕКАРИ ИЛИ ОПЕРАЦИЈА ЈЕЗИКА 14

1.2. Тајни агенти у епизоди:
МИСТЕРИОЗНИ НЕСТАНАК КЊИГА! 18

1.3. ЈЕДАН ДАН С ГЛАВНИМ ЈУНАКОМ КЊИГЕ 23

1.4. ИИИ ... НАГРАДУ ОСКАР ДОБИЈА... 33

1.5. (Д)оживљена граматика: ВУК И СЕДАМ ПАДЕЖА 37

1.6. ОСНОВЦИ СПАСАВАЈУ НОВУ ГОДИНУ 40

2. РАЗВИЈАЊЕ КРИТИЧКОГ МИШЉЕЊА	43
2.1. ТЕХНИКА ШЕСТ ШЕШИРА	43
2.2. ТЕХНИКА ФОРУМ ТЕАТРА	50
2.3. АНАЛИЗА ТЕКСТА КРОЗ ПРИЗМУ ГАРДНЕРОВЕ ТЕОРИЈЕ ВИШЕСТРУКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ	52
3. КРЕАТИВНИ ПРИСТУП ЛЕКТИРИ	55
3.1. МОТИВАЦИЈА ЗА ЧИТАЊЕ ДЕЛА	55
3.2. ПРИКАЗ ДЕЛА	62
3.3. АНАЛИЗА КЊИЖЕВНИХ ЛИКОВА	67
4. САВЕТИ ЗА ОРГАНИЗАЦИЈУ ЧАСА	71
4.1. ГРУПНИ РАД И ПОДЕЛА УЧЕНИКА НА ГРУПЕ	71
4.2. ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА	71
4.3. КОНСУЛТАЦИЈЕ	72
4.4. ПРОВЕРА САВЛАДАНОСТИ ГРАДИВА	72
4.5. САМООЦЕЊИВАЊЕ УЧЕНИКА	73
ЛИТЕРАТУРА	73

УВОДНИ ДЕО

НЕКА УЧЕЊЕ БУДЕ ПУТОВАЊЕ, А НЕ ЦИЉ!

*Деца не мисле како би одрасли хтели
и не уче како ми то претпостављамо*

Душко Радовић

САВРЕМЕНА НАСТАВА СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Савремену наставу карактерише:

- ≡ оријентисаност ка остварењу циљева и исхода;
- ≡ акценат на ученику и процесу учења;
- ≡ праћење и вредновање успеха засновано на праћењу степена остварености исхода.

Уводни корак при планирању наставе представља брижљив одабир начина на који ћемо мотивисати ученике како бисмо код њих пробудили природну радозналост и подстакли их да заинтересовано приступе изради задатака на часу. Приликом одабира начина мотивације наставник треба да води рачуна о узрасту ученика, теми која ће се на часу обрађивати и жељеним исходима часа.

Колико пута вам се десило да сте ушли у учионицу и да вас је дочекало питање: *Можемо ли данас да се иђрамо?* Предлози за реализацију часова дати у овом приручнику показате вам да ваш одговор много чешће него иначе може да гласи: *Наравно! Зашто да не?!*

Начин рада који је у највећој мери заступљен у овом приручнику представљен је у форми игре. Путем различитих улога и у оквиру замишљеног контекста од ученика се захтева да испуне различите задатке; од вербалног изражавања, преко повезивања градива, до откривања решења различитих задатака. Они могу да буду лекари, истраживачи, научници, кувари или да се нађу у некој другој улози, а да у исто време путем задатака које буду добијали примењују и проширују стечено знање из српског језика и

књижевности. Тако ће путем игре на један занимљивији начин учити, а да тога нису ни свесни.

У приручнику је дат низ примера реализације наставних јединица из српског језика и књижевности у старијим разредима основне школе. Ови примери имају за циљ да наставницима пруже подршку и инспиришу их на то да у својим учионицама и сами покушају нешто слично. Неки примери су развијени у виду комплетних припрема за час и праћени су издвојеним облицима рада, методама, наставним средствима и исходима часа. Други примери представљају само одређене сегменте часова, попут мотивације за читање и анализу дела, анализу књижевних ликова и сл. Уз већину текстова приложене су и фотографије које сведоче о томе да је оваква реализација часова заиста могућа у учионици.

Приручник је подељен на четири дела.

- ≡ Први део се односи на активности играња различитих улога на часовима граматике и књижевности. Ученици се стављају у различите контексте: они су лекари који носе рукавице, маске и мантиле и тако опремљени *лече* језик; детективи са идентификационим картицама који на ограђеном месту злочина решавају загонетни нестанак лектире из школског кабинета и притом решавају задатке из граматике или књижевности. Они могу да учествују у додели Награде Оскар или да проведу дан на острву с Робинсоном Крузоом. Ово је само део приказаних примера, могућности су бројне и ограничене само маштом наставника.
- ≡ Други део приручника посвећен је развоју критичког мишљења. Понуђене су технике које поспешују развој критичког мишљења, а затим су и пропраћене конкретним примерима реализације часова.
- ≡ Трећи део је окренут креативном приступу лектури. Познато је да проучавање књижевног дела почиње добром припремом ученика и зато је понуђено више примера који се односе на то како мотивисати ученике за читање одређеног дела. Дата су и могућа решења за приказ и анализу лектире, као и идеје за креативан приступ анализи ликова на самом крају поглавља.

- ⇒ Четврти део приручника осмишљен је да задовољи потребе организације часа, групног рада, евалуације и самоевалуације уз добијање повратне информације.

Све активности представљене у приручнику настале су с циљем да буду занимљиве и привлачне ученицима, да подстичу њихову природну зна-тижељу и мотивацију, као и да испуне њихову потребу да буду активно укључени у решавање задатака који су подстицајни и изазовни. Наведени примери могу послужити наставницима да обогате свој свакодневни рад у школи и уједно као извор идеја које могу да преобликују сопственом креативношћу и прилагоде својим потребама рада.

Разноврсност представљених наставних јединица је намерна како би се показало да креативан приступ настави није резервисан само за часове обраде већ и за часове утврђивања. Уз то, намера је била и да се прикаже да се на овај начин може успешно приступити настави и на часовима је-зика и на часовима књижевности.

ПРИЛОЗИ КРЕАТИВНОЈ НАСТАВИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

СВЕ ВЕЛИКЕ СТВАРИ ДЕСИЛЕ СУ СЕ ПРВО У НЕЧИЈОЈ ИМАГИНАЦИЈИ

*Деца не поносе васпитавање. Морате кријти
од деце да их васпитавате. Па ако на крају и
примете да су преварена и васпитана, биће
им криво, али тада ће бити касно*

Душко Радовић

1. ИГРАЊЕ УЛОГА

Дејте воли и треба да се игра јер игра омогућава бесконачан број промена и решења преко којих оно испробава реалност, социјалне мисаоне процесе и друге способности. Игра је као мали експеримент. Увек неизвесна, занимљива и доноси нешто ново.

Шефер Ј., *Развојне потребе и личности деце*

У самој настави игра може да има више функција. Групне игре са одређеним утврђеним правилима уче поштовању других, уважавању туђих мишљења и идеја, док едукативне игре подстичу код ученика мотивациону активност.

Зашто играње улога ту заузима посебно место? Једна од омиљених дечјих игара одувек је била играње различитих улога и стога је добро да ученицима омогућимо да на овај начин приступе некој наставној теми. Ученици воле маске, реквизите и постављање различитих сценографија. Све то их привлачи и уводи у неки нови свет који им је можда далек и непознат, а самим тим занимљив и узбудљив. А када их једном увучемо у тај свет, врло лако игра може да постане само оквир за учење, откривање и проналажење решења. У наставку се налазе примери часова српског језика и књижевности који пружају управо то – учење кроз играње различитих улога.

1.1. ЛЕКАРИ ИЛИ ОПЕРАЦИЈА ЈЕЗИКА

Наставна јединица обнављања и утврђивања одређених правописних правила обично се организује тако што се ученицима понуди текст с правописним грешкама, а затим се од њих тражи да те грешке пронађу и исправе. Следи пример како се исти час може организовати тако да се код ученика повећају мотивисаност и знатижеља, а самим тим и заинтересованост приликом реализације задатака.

Исходи:

Ученик ће бити у стању да:

- ≡ доследно примењује правописну норму у употреби великог слова; састављеног и растављеног писања речи;
- ≡ користи *Правойис српског језика – школско издање* (др Милорад Дешић, Клет 2015).

Трајање: 45 минута

Методе рада: дијалoшка, илустративно-демонстративна, метода практичних радова, игровна

Облици рада: групни

Улоге: ученици као лекари, језик као пацијент

Наставна средства: припремљени наставни листићи, хамер, *Правойис српског језика – школско издање* (др Милорад Дешић, Клет 2015), картон пацијента (у прилогу)

Материјални ресурси: бели мантили, заштитне маске, рукавице за једнократну употребу, маказе

Реализација: Час је осмишљен као игра у којој ће ученици бити у улози лекара и *ојерисајти* језик. Како би ситуација била уверљивија, а ученици заинтересовани, пре самог почетка часа учионицу треба опремити одговарајућим реквизитима и на вратима поставити натпис: *Не узнемиравај! Ојерација језика у шоку!* Такође, треба припремити маске, пар рукавица (или, уколико постоји могућност, нешто од медицинске униформе).

Уводни део часа:

На самом почетку часа наставник сваком ученику даје заштитну маску и пар рукавица и представља задатак који је пред њима. Овај час утврђивања наставне јединице из правописа може да започне речима: *Наши језик често кашље, има повишену температуру, а учесници су и врлолавице због погрешне употребе великог слова. Треба га излечити.*

Главни део часа:

Следи групни рад – наставник објашњава задатак који је пред ученицима а који се састоји у проналажењу правописних грешака, њиховом исправљању и доношењу закључка о правилу које при писању мора да се поштује.

Групе добијају цедуљице с погрешно исписаним реченицима (свака група се бави различитим правописним правилом). Задатак за ученике је да пронађу и исправе одређену грешку, а затим и да попуне картон *пацијента*.

На картону ученици треба да забележе следеће податке:

- ⇒ име пацијента;
- ⇒ симптоме;
- ⇒ дијагнозу;
- ⇒ предложену терапију.

Симптоми могу бити: вртоглавица, кашаљ, повишена температура...

Ученици имају задатак да поставе дијагнозу код *пацијента* (погрешна употреба великог слова, погрешно писање упитне речце ЛИ, погрешно писање речце НЕ), а затим и да напишу препоручену терапију (доношење закључка о правилу које при писању мора да се поштује):

Пишиће уједину речцу ЛИ одвојено од речи исеред ње. Ово чиниће свакога дана како се симптоми не би повраћили.

У неограниченим количинама одвајаћи речцу НЕ од лајола, а спајаћи је са именицама и придевима.

Чим осетиће врлолавицу, пишиће само прву реч великим словом у на-

Прилог:

Картон пацијента:

Име пацијента:

.....

.....

Симптоми:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Дијагноза:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Терапија:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Доктор (потпис ученика)

Кoliko пута вам се десило да сте ушли у учионицу где вас је дочекало питање: *Можемо ли данас да се иџрамо?* Предлози за реализацију часова дати у овом приручнику показате вам да ваш одговор много чешће него иначе може да гласи: *Наравно! Зашто да не?!*

У приручнику је дат низ примера реализације наставних јединица из српског језика и књижевности у којима се путем различитих улога и у оквиру замишљеног контекста од ученика захтева да испуне различите задатке. Они могу да буду лекари, истраживачи, научници, кувари, а да у исто време кроз задатке које буду добијали примењују и проширују стечено знање из српског језика и књижевности. Тако ће путем игре на један занимљивији начин учити, а да тога нису ни свесни.

Ови примери имају за циљ да наставницима пруже подршку и инспиришу их на то да у својим учионицама и сами покушају нешто слично.

Бојана Ракоњац је рођена 1984. године у Крагујевцу, где је завршила Другу крагујевачку гимназију и Филолошко-уметнички факултет. Ауторка је и коауторка неколико пројеката који се тичу креативног наставничког стваралаштва. Посебна сфера њеног интересовања је методика наставе. Добитница је више награда Друштва за српски језик и књижевност у тој области. Као наставница српског језика радила је у школама *Ђорђе Симеоновић* у Подгорцу и *9. српска бригада* у Бољевцу. Сада ради као наставница у Српској допунској школи у Немачкој.

